



9.11.2020

Hallintovaliokunta
00102
EDUSKUNTA

Helsingin kaupungin asiantuntijalausunto eduskunnan hallintovaliokunnalle hallituksen esityksestä oppivelvollisuuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

HEL 2020-012162 T 03 00 00

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt kirjallista asiantuntijalausuntoa Helsingin kaupungilta koskien hallituksen esitystä eduskunnalle oppivelvollisuuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Helsingin kaupungin asiantuntijalausunnon antaa kasvatuksen ja koulutuksen toimialajohtaja Liisa Pohjolainen.

Yleistä uudistuksesta

Hallituksen esityksessä (HE 173/2020 vp) oppivelvollisuuslaki ja siihen liittyvät muut muutokset on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2021. Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettava laki ja siihen liittyvät muut muutokset on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2022.

Lain voimaantulon ehdotettu aikataulu on haastava, mutta ei mahdoton, mikäli uudistukseen saadaan täysimääräinen rahoitus. Kunnille ja muille koulutuksen järjestäjille tulisi jättää riittävästi aikaa valmistautua lain velvoitteiden toteuttamiseen, varmistaa sen vaatima rahoitus sekä huolehtia koronatilanteen jälkihoidosta.

Helsinki eroaa väestöltään ja koulutuksen toimijakentältään merkittävästi muusta maasta. Koko Suomen toisen asteen koulutuksesta noin 13 prosenttia järjestetään Helsingissä. Helsingissä nuorten ikäluokat kasvavat: vuosien 2019–2025 aikana 16–18-vuotiaiden nuorten määrän ennustetaan kasvavan 16 prosenttia. Kymmenen vuoden kuluttua tästä ikäluokasta joka neljäs on vieraskielinen. Nykyisin noin 30 prosenttia toisen asteen opiskelijoista Helsingissä on ulkopaikkakuntalaisia. Uudistuksen vaikutukset kohdistuvatkin suhteellisesti voimakkaimmin juuri Helsinkiin.

Kuntatalouden tilanne on ollut jo pitkään haasteellinen ja koronapandemian seurauksena kuntien rahoituspohja on merkittävästi heikenty-



9.11.2020

nyt. Kriisillä tulee olemaan merkittäviä ja pitkäkestoisia taloudellisia vaikutuksia. Hallitusohjelmaan kirjattujen uusien, pysyvien ja määräaikaisten, julkisen sektorin menolisäysten ajoitus ja mitoitus on arvioitava tarkoin. Esitykseen sisältyvät kustannusarviot ovat Helsingin käsityksen mukaan liian alhaisia. Toteutuvia kustannuksia voidaan joutua hallitsemaan tinkimällä opetuksen laadusta ja määrästä. Jos uudistukseen ei osoiteta riittävää rahoitusta, sitä ei pidä toteuttaa nykyisessä tilanteessa, jossa taloudelliset ja sosiaaliset haasteet ovat kunnissa kasvamassa. Oppijoille koronakriisi on aiheuttanut sekä tiedollista oppimisvajetta että sosio-emotionaalista vajetta. Tämä lisää merkittävästi oppimisen, ohjauksen sekä opiskeluhuollon tuen tarpeita lähitulevaisuudessa erityisesti nivelvaiheessa olevien oppijoiden kohdalla.

Uudistuksen rahoitus

Koronakriisi tulee näkymään kuntien taloudessa useiden vuosien ajan ja aiheuttamaan mittavia ja myös pitkäaikaisia tulomenetyksiä ja menolisäyksiä. Tässä tilanteessa on erityisen tärkeää, että valtio kompensoi oppivelvollisuuden laajentamista koskevasta uudistuksesta syntyvät kustannukset kunnille sekä muille koulutuksen järjestäjille hallitusohjelman mukaisesti täysimääräisesti. Helsingin laskelmien mukaan uudistuksen vuotuiset kokonaiskustannukset tulevat Helsingissä olemaan jopa 40 prosenttia suuremmat kuin mitä esityksessä arvioidaan (julkisen talouden suunnitelmassa uudistukselle varattu rahoitus). Helsingin arvio vuosittaisista lisäkustannuksista on esitetty liitteessä 1. Erot kokonaiskustannuksissa johtuvat siitä, että Helsingin laskelmassa oppimateriaalin ja -välineiden, ohjauksen ja tietokoneiden kustannukset on arvioitu realistisesti suuremmiksi kuin hallituksen esityksessä. Helsingin laskelmissa on otettu huomioon myös hallinnollisista velvoitteista muodostuvat kustannukset, joille ei ole osoitettu rahoitusta esityksessä.

Maksuttomuus

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi nykyistä laajemmasta maksuttomuudesta toisen asteen koulutuksessa. Perusopetuksen jälkeen suoritettava ammatillinen tutkinto tai lukiokoulutus ja sen päätteeksi suoritettava ylioppilastutkinto olisivat jatkossa täysin maksuttomia sen kalenterivuoden loppuun saakka, jona henkilö täyttää 20 vuotta. Helsingin kaupunki toteaa, että maksuttomuuden jatkuminen oppivelvollisuuden päättymisen jälkeen tukee sitä, että opiskelija suorittaa tutkinnon loppuun saakka. Helsingin kaupungin toisen asteen oppilaitoksissa arvioidaan vuonna 2024 olevan maksuttomuuteen oikeutettuja opiskelijoita noin 17 400.

Ehdotettujen muutosten myötä maksuttomia olisivat osaamisen hankkimiseksi tarvittavat oppimateriaalit sekä työvälineet, -asut ja -aineet



9.11.2020

sekä ylioppilastutkinnon suorittamiseksi edellytettävät viisi koetta. Lisäksi päivittäiset koulumatkat olisivat maksuttomia, jos kodin ja oppilaitoksen välinen yhdensuuntainen matka olisi vähintään seitsemän kilometriä.

Esityksen mukaan koulutuksen järjestäjän odotetaan pyrkivän hyödyntämään kaikkia eri kustannusten vähentämiskeinoja tarkoituksenmukaisella tavalla. Esityksessä myös todetaan, että mikäli oppivelvollisuuden laajentamisen kustannukset nousisivat esityksessä arvioituja korkeammiksi, kustannussäästöjä voisi joutua hakemaan muusta toiminnasta, mikä saattaisi johtaa ryhmäkokojen suurentumiseen, opetuksen vähenemiseen ja koulutuksen laadun heikentymiseen.

Helsingin kaupunki pitää uudistuksen toteuttamisen edellytyksenä sitä, että valtio kompensoi oppivelvollisuuden laajentamiseen liittyvät maksuttomuuden kustannukset koulutuksen järjestäjille täysimääräisesti. Helsingin kaupunki pitää esitykseen sisältyviä tutkintokohtaisia kustannusarvioita liian matalina.

Helsingin kaupungin toisen asteen maksuttomuuden kokeilun kokemusten mukaan lukion kurssin oppimateriaalin keskimääräinen hinta on 24,80 euroa (alv. 0 %, ilman mahdollisia alennuksia). Oppimateriaalin keskihinta mahdollisesti nousee, mikäli opiskelijoille hankitaan painettuja oppimateriaaleja. Kokeilussa selvisi, että digitaalisen materiaalin kierrätys ei ole tällä hetkellä mahdollista. Myös painetun materiaalin kierrättäminen on haastavaa, koska materiaalin tulisi olla opiskelijan käytössä niin pitkään kuin hän sitä tarvitsee ylioppilaskirjoituksiin valmistautumista varten. Opiskelijakohtaisten oppimateriaali- ja tarvikkeiden kustannusten on arvioitu olevan lukion oppimäärän suorittamisen aikana noin 1 610 euroa, kun esityksessä kustannusten on arvioitu olevan noin 1 350 euroa.

Hallitus on myös esittänyt ylioppilastutkinnosta annettua lakia muutettavaksi siten, että maksuttomuuden periaatteiden mukaisesti ylioppilastutkinnon suorittamiseksi edellytettävät viisi koetta sekä niiden osalta hylättyjen kokeiden uusiminen olisivat maksuttomia. Esityksessä jää epäselväksi, koskeeko maksuttomuus myös oikaisuvaatimuksia. Tämä tulisi täsmentää lain 20 §:ssä.

Ammatillisen koulutuksen tutkintokohtaisia materiaali- ja välinekustannuksia kartoitettaessa tutkintokohtaiseksi keskihinnaksi Helsingin kaupungin järjestämässä ammatillisessa koulutuksessa arvioitiin noin 710 euroa, kun vastaava esitykseen sisältyvä arvio kustannuksesta on 400 euroa. Ammatillisen koulutuksen maksuttomuuden kustannusten valtakunnallista vertailtavuutta parantaisi ja uudistukseen valmistautumista helpottaisi, jos Opetushallitus määritteli tutkintokohtaisesti ne oppima-



9.11.2020

terialit sekä työvälineet, -asut ja -aineet, jotka ovat osaamisen hankkimisen kannalta välttämättömiä, huomioiden työssäoppimisjaksot ja niihin liittyvät työnantajien vaatimukset.

Materiaali- ja välinekustannusten pitäminen esityksen mukaisesti alhaisella tasolla näyttäytyy opetuksessa saatujen kokemusten perusteella haasteellisena. Opetuksessa käytettävien oppimateriaalien ja opiskeluvälineiden kesto aika ei ole niin pitkä, että samoja materiaaleja ja välineitä voisivat hyödyntää useat opiskelijat. Ammatillisessa koulutuksessa käytettävät materiaalit ja välineet ovat usein sellaisia, jotka kuluvat käytössä, eivätkä huollosta ja puhdistuksesta huolimatta ole toimintakuntoisia kulumisen ja säännöllisen käytön jälkeen. Lisäksi on huomiotava materiaalien ja välineiden todennäköinen hävikki ja rikkoutuminen. Esityksessäkin tuodaan esiin ammatillisen koulutuksen järjestäjien kokemus, jonka mukaan opiskelijat suhtautuvat lainattuihin työvälineisiin ja työasuihin huolimattomammin ja pitävät niistä heikommin huolta kuin itse hankkimistaan. Esityksestä ei tule selkeästi esille, millainen vastuu maksuttomuuden piirissä olevalla opiskelijalla on koulutuksen järjestäjän hankkimista opiskelumateriaaleista ja -välineistä silloin, kun opiskelija omalla huolimattomuudellaan tai tahallisesti vahingoittaa niitä.

Helsingin kaupunki on arvioinut ominaisuuksiltaan riittävän tietokoneen hankintahinnaksi 431 euroa. Vastaava esitykseen sisältyvä arvio tietokoneen hankintahinnasta on 400 euroa. Tämän lisäksi syntyy tietokonekannan ylläpidosta aiheutuvia lisäkustannuksia, joihin esityksessä on varauduttu yhteensä 4 000 000 eurolla valtakunnallisesti.

Esityksessä ehdotetaan, että koulutuksen järjestäjän tulee hankkia oppimateriaalit ja -välineet joko yksin tai yhdessä toisten koulutuksen järjestäjien kanssa sekä tarvittaessa huolehdittava niiden varastoinnista, huollosta ja puhdistuksesta. Oppimateriaalien ja -välineiden hankinta edellyttää henkilöstöä, jolla on hankintatoiminnan osaamista. Varastointi vaatii siihen soveltuvat tilat ja riittävästi henkilöstöä varastointia, jakelua ja huoltoa varten. Oppimateriaalien ja -välineiden hankintojen seuraaminen sekä varastointi-, jakelu- ja huoltotoimenpiteiden toteuttaminen käytännössä vaatii myös siihen soveltuvan seuranta- ja hallinnointijärjestelmän. Esityksessä ei ole otettu huomioon edellä mainittuista toiminnoista syntyviä kustannuksia.

Oppimateriaalien maksuttomuus on ongelmallinen yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Toisella asteella, etenkin ammatillisessa koulutuksessa, on yleistä, että samassa opiskelijaryhmässä opiskelee sekä maksuttomuuden piiriin kuuluvia että siihen kuulumattomia opiskelijoita. Opiskelijoiden kannalta ei olisi yhdenvertaista, jos osa ryhmän opiskelijoista saisi maksuttomat opiskeluvälineet ja osa joutuisi kustantamaan ne itse. Esityksessä on todettu, että ammatillisen koulutuksen käytännön



9.11.2020

järjestämisessä voi tietyissä tilanteissa olla hankalaa rajata maksuttomien materiaalien käyttö vain siihen oikeutetuille opiskelijoille. Esityksessä kuitenkin todetaan, ettei rahoituksen myöntämisessä otettaisi huomioon materiaalien tarjoamista muille kuin siihen lain mukaan oikeutetuille opiskelijoille. Koulutuksen järjestäjien mahdollisuus suunnata resursseja maksuttomiin materiaaleihin voi vaihdella, ja se voi saattaa opiskelijat eriarvoiseen asemaan ja aiheuttaa kilpailua koulutuksen järjestäjien välillä.

Esityksen mukaan maksuttomia eivät olisi erityistä harrastuneisuutta painottavissa koulutuksissa tarvittavat välineet. Tällaisia olisivat esimerkiksi erityisen koulutustehtävän saaneissa lukioissa tai tietyissä ammatillisissa tutkinnoissa tarvittavat soittimet ja urheiluvälineet. Välineet olisivat luonteeltaan henkilökohtaisia ja opiskelija tyypillisesti käyttäisi niitä myös ennen koulutuksen aloittamista ja koulutuksen päättymisen jälkeen. Helsingissä on useita erityistehtävälukioita, joissa oppimateriaalikustannukset ovat korkeammat kuin yleislukioissa. Esityksessä jää epäselväksi, mikä kaikki erityistehtävälukioissa kuuluu harrastuneisuuteen ja jää opiskelijan itse maksettavaksi. Esimerkiksi materiaalit, kuten savet, erilaiset piirustus- ja maalaustarvikkeet, IB-lukioiden tutkintomaksut ja IA- ja EE-töiden materiaalit, musiikkilukioiden esiintymis- ja kilpailumatkat sekä urheilulukioiden kilpailumatkat aiheuttavat kustannuksia, joiden sisältyminen maksuttomuuden piiriin jää esityksessä epäselväksi. Erityistehtävälukioiden suurempiin kustannuksiin tulisi vastata korottamalla niiden saaman lisärahoituksen tasoa.

Esityksessä koulumatkat on esitetty korvattavaksi Kelan koulumatkaturvakuuden kautta. Teknisesti toteutus on kannatettava, mutta osa koulumatkojen maksuttomuudesta aiheutuvista kustannuksista, kuten mahdolliset muutokset HSL:lle maksettaviin kuntaosuuksiin, ovat vaikeasti arvioitavissa.

Hallituksen esityksestä ei käy ilmi, miten erikoissairaanhoidossa olevien oppivelvollisten erityiskuljetukset (Perusopetuslaki 4 a §) suhteutuvat maksuttomuuteen toisella asteella. Laissa tulisi täsmentää, mikäli koulutuksen järjestäjälle tai asuinkunnalle tulisi perusopetuslakia vastaava velvollisuus järjestää erikoissairaanhoidossa olevalle oppivelvolliselle ilmainen kuljetus.

Ohjaus- ja valvontavelvoitteista muodostuvat kustannukset

Esityksen mukaan asuinkunnan ja koulutuksen järjestäjien ohjaus- ja valvontavastuu laajenisi nykytilanteeseen verrattuna. Kunnan vastuulle tulisi luoda menettelyt perusopetuksen jälkeen vaille opiskelupaikkaa jääneiden ja opintonsa keskeyttäneiden oppivelvollisten ilmoitusten vastaanottamiseen ja käsittelyyn. Kunnan tehtävänä olisi ottaa yhteyttä



9.11.2020

oppivelvolliseen sekä tämän huoltajaan ja selvittää oppivelvollisen tilanne ja tuen tarve yhdessä oppivelvollisen ja tämän huoltajan tai muun laillisen edustajan kanssa ja ohjata oppivelvollista hakeutumaan hänelle soveltuvaan koulutukseen ja tarvittaessa muiden tarkoituksenmukaisten palveluiden piiriin. Esitys lisää asuinkunnan ohjauskustannuksia ja hallinnollisia kustannuksia.

Esityksessä opetuksen ja koulutuksen järjestäjien yhden ohjaustunnin hinnaksi on arvioitu 32 euroa, mikä vastaisi opinto-ohjaajan keskimääräistä palkkaa sivukuluineen. Helsingin kaupunki arvioi ohjaustunnin hinnan olevan todellisuudessa selvästi korkeampi. Ammatillisessa koulutuksessa, jossa keskeyttämisuhan alla olevia opiskelijoita on esityksessä arvioitu vuosittain olevan yli kolminkertainen määrä lukiokoulutukseen nähden ja lisäohjauksen tarve on näin ollen suurempi, yhden ohjaustunnin hinta sivukuluineen on noin 40 euroa.

Lisäksi esityksessä tuodaan esille toisen asteen maksuttomuuden aiheuttavan koulutuksen järjestäjille velvoitteita, kuten selvitysvelvollisuuden opiskelijan oikeudesta maksuttomaan koulutukseen, päätös vastuun maksuttomuuden pidentämisestä opiskelijan sitä hakiessa sekä velvollisuuden tallentaa KOSKI-tietovarantoon oppivelvollisuutta ja maksuttomuutta koskevia tietoja. Ilmoituksia vastaanottavan kunnan ja ilmoituksia tekevän koulutuksen järjestäjän näkökulmasta valtakunnallisen oppivelvollisuusrekisterin olemassaolo olisi välttämätöntä, sillä muulla tavoin toteutettava tiedonkulku- ja selvitystyö vaatii lisää resursseja ja siten lisää kustannuksia. Edellä mainittuihin hallinnollisiin velvoitteisiin ei ole varattu rahoitusta. On huomattava, että nykyisin noin 30 prosenttia toisen asteen opiskelijoista Helsingissä on ulkopaikkakuntalaisia ja väestöennusteissa osuuden ennakoidaan kasvavan. Tämä tarkoittaa, että Helsingissä sijaitsevat koulutuksen järjestäjät joutuisivat tekemään merkittävästi ilmoituksia muihin kuntiin.

Rahoitusjärjestelmät

Esityksen mukaan ammatillisen koulutuksen rahoituksessa toisen asteen maksuttoman koulutuksen järjestäminen otettaisiin huomioon korotusperusteena perusrahoitusosuudessa, mutta sitä ei otettaisi huomioon suoritus- eikä vaikuttavuusrahoitusosuudessa. Helsingin näemyksen mukaan perusrahoituksen tulisi taata laadukas opetus- ja ohjaustyö siten, että oppivelvollisten opiskelijoiden ja muiden ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden opinnot etenevät suunnitellusti. Ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmä on budjettiperusteinen, eikä esityksestä selviä, miten riittävä perusrahoitus muille kuin oppivelvollisille ammatillisen koulutuksen opiskelijoille varmistetaan jatkossa.



9.11.2020

Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen rahoitus toteutettaisiin kolmen erillisen rahoitusjärjestelmän eli nykyisen perusopetuksen lisäopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmän kautta. Tarkoituksena olisi yhtenäistää valmentavan koulutuksen rahoitustaso näiden kolmen eri järjestelmän sisällä. Valmentavaa koulutusta ja yksikköhintatasoa koskevat säädösmuutokset valmisteltaisiin vuoden 2021 aikana, jolloin rahoitustason määrittämisessä voitaisiin käyttää vuoden 2020 toteutuneita kustannustietoja. Helsinki pitää pyrkimystä rahoitustason yhtenäistämiseen kannatettavana, mutta toteaa, että siinä tulisi huomioida, että pääpaino tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestämisessä on ammatillisen koulutuksen järjestäjillä. Rahoitustason tulisi olla vähintään nykyisen ammatillisen koulutuksen valmentavan koulutuksen mukainen.

Helsinki näkee, että rahoitusjärjestelmiä tulisi kuitenkin uudistaa esitettyä laajemmin. Eri koulutusmuotojen rahoitusjärjestelmät tulisi yhtenäistää perusteiltaan ja perusrahoituksen osuutta tulisi nostaa ammatillisessa koulutuksessa 80 prosenttiin. Erilaiset rahoitusperusteet oppivelvollisuuden toteuttamisessa eivät ole tarkoituksenmukaiset, sillä rahoitusjärjestelmän tulisi tukea oppivelvollisuuden suorittamista kaikissa koulutusmuodoissa. Lisäksi rahoitusperusteissa tulisi huomioida porrastuksina erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat sekä vieraskieliset opiskelijat.

Oppivelvollisuuden valvonta

Ohjaus- ja valvontavastuu rakennettaisiin "saattaen vaihtaan" -periaatteella. Eri tahojen ohjaus- ja valvontavastuut määriteltäisiin lainsäädännössä siten, että yhden tahon ohjaus- ja valvontavastuu päättyisi aina vasta silloin, kun toisen tahon ohjaus- ja valvontavastuu alkaisi. Tällä varmistettaisiin se, että oppivelvollinen nuori ei missään vaiheessa putoaisi tukiverkon ulkopuolelle. Helsinki pitää "saattaen vaihtaan" -periaatetta kannatettavana.

Oppivelvollisuuslain 14 §:ssä säädettäisiin, että oppivelvollisen asuin-kunnan tulisi viime sijassa ohjata ja valvoa oppivelvollisuuden suorittamista. Esityksen mukaan kunnan tulisi luoda menettelyt, miten se ottaa vastaan ilmoituksia perusopetuksen jälkeen vaille opiskelupaikkaa jääneistä tai opintonsa keskeyttäneistä oppivelvollisista. Ilmoitusten toimitamiselle ei olisi valtakunnallista yhteistä tietojärjestelmää, joten kunnan tulisi järjestää ilmoitusten vastaanottaminen ja käsittely tarkoituksenmukaisella tavalla. Helsingissä opetus- ja koulutustoimijoiden määrä poikkeaa merkittävästi muusta Suomesta. Kaupungin omien oppilaitosten lisäksi yksityisiä ja valtion oppilaitoksia on kymmeniä.



9.11.2020

Valtakunnallinen oppivelvollisuusrekisteri, johon kaikki oppivelvollisuuslain piirissä olevat koulutuksen järjestäjät ja koulutuksen toteuttajat siirtävät tiedon oppivelvollisuusikäisen tilanteesta, on välttämätön edellytys takaamaan kunnalle ajantasaisen tiedon ja varmistamaan toiminnan lain velvoitteiden mukaan. Hajautetun seurantajärjestelmän rakentaminen ja ylläpito vaatisi runsaasti resursseja kunnilta. Hajautettu mallissa jokaisella kunnalla olisi tieto vain omissa järjestelmissä olevista oppivelvollisista, eikä kokonaistilanteesta olisi tietoa kunnissa tai valtakunnallisesti. Toiminnan kehittämisen kannalta olisi tärkeää, että kunta ja valtio saisivat kokonaistiedon oppivelvollisuusikäluokkien tilanteesta. Yhtenäinen kansallinen järjestelmä antaisi myös oppijoille yhtenäisen ja tasa-arvoisen palvelun ja takaisi tietosuojan.

Seurantajärjestelmässä tulisi olla yhteys väestörekisteriin, jolloin valvonnan piiriin kuuluisi koko tosiasiallinen väestö (maahan- ja kuntaan muuttaneet, koulutusjärjestelmän ulkopuoliset tahot, pitkäaikaiset poissaolot, jne.). Kunnilla ei ole mahdollisuutta koulutuksessa olevien ja väestörekisteritietojen vertailuun (kunnilla tieto vain omissa koulutuksissa olevista, päivittyvä väestötieto). On kannatettavaa kehittää valtakunnallisia KOSKI- ja Opintopolku-järjestelmäratkaisuja vastaamaan paremmin oppivelvollisuuden uuden lainsäädännön velvoitteita. Kehittämistyötä tulee tehdä siten, että kunnan tai koulutuksen järjestäjien väliaikaisilta tietojen siirtoon ja tallentamiseen tarkoitetuilta erillisratkaisuilta vältytään.

Oppivelvollisuusrekisteriä ylläpitävän henkilöstön lisäksi myös etsivällä nuorisotyöllä tulee olla pääsy rekisteriin. Etsivän nuorisotyön tehtävänä tulee olla niiden oppivelvollisten ja heidän huoltajansa tavoittaminen ja ohjaukseen saattaminen, jotka kunnan tietojen mukaan eivät suorita oppivelvollisuutta.

On kannatettavaa, että oppivelvollisuuslain 20 §:ään on lisätty sanktio oppivelvollisen huoltajalle velvollisuutensa laiminlyönnistä. Tämä on linjassa perusopetuslain 45 §:n kanssa. Ammatillisessa tai lukiokoulutuksessa ei ole aiemmin ollut vastaavaa pykälää ja perusteluissa on täsmennettävä, minkälainen huoltajan toiminta katsotaan velvollisuuden laiminlyönniksi. Haastavassa elämäntilanteessa olevien nuorten huoltajat eivät aina riittävällä tavalla pysty tukemaan nuoren oppivelvollisuuden suorittamista. On täsmennettävä, mikä on koulutuksen järjestäjän velvollisuus tai tehtävä tällaisissa tilanteissa.

Hakeutuminen

Helsinki kannattaa sitä, että oppivelvollisella olisi perusopetuksen päättymisen jälkeen hakeutumisvelvollisuus toisen asteen koulutukseen. Helsinki pitää kuitenkin tärkeänä, että nykyistä hakujärjestelmää selkiy-



9.11.2020

tetään ja kehitetään yhtenäisemmäksi. Nykyisellään eri hakujärjestelmissä haetaan eri aikoina, ja hakeutumisvaihtoehtojen ja hakujärjestelmän kokonaisuus ei hahmotu hakijalle selkeästi.

Oppivelvollisuuden näkökulmasta olisi myös selkeää, että uusi yhteishaku palvelisi ensisijaisesti oppivelvollisia. Koulutuksen järjestäjä voisi näin suunnata paremmin aloituspaikat kyseiselle kohderyhmälle ja varmistaa heille opiskelupaikat. Toinen vaihtoehto olisi muuttaa yhteishaun valintaperusteita siten, että ne entistä vahvemmin suosisivat oppivelvollisia, jolloin yhteishaussa voisivat edelleen hakea myös oppivelvollisuusiän ylittäneet hakijat. Molemmat ratkaisut edellyttävät koulutuksen järjestäjien sitoutumista sekä yhteishaun että jatkuvan haun toteuttamiseen ja opiskelupaikkojen varaamista molemmista hauista hakeville. Tutkintoon valmentavassa (TUVA) koulutuksessa on myös tärkeää säilyttää jatkuva haku. Koulutuksen kohderyhmä on laaja, ja on tarpeellista varmistaa, että koulutukseen hakeutuvat voivat aloittaa koulutuksen joustavasti.

Jatkossa maksuttomaan toisen asteen koulutukseen oikeutetun opiskelijan päivittäiset koulumatkat olisivat maksuttomia, jos kodin ja oppilaitoksen välinen yhdensuuntainen matka olisi vähintään seitsemän kilometriä. Helsingin kaupungin näkökulmasta on haastavaa se, että jo nykyisin kaupungin järjestämään lukio- ja ammatilliseen koulutukseen hakeutuu runsaasti opiskelijoita muista kunnista samaan aikaan, kun Helsingissä nuorten ikäluokat kasvavat. Koulumatkojen maksuttomuus voi entisestään lisätä Helsingin houkuttavuutta, ja koulutuspaikkojen kasvava kysyntä saattaa heikentää helsinkiläisten nuorten mahdollisuuksia päästä kotikaupungissa järjestettävään toisen asteen koulutukseen.

Ohjaus

Esityksessä kuvataan ohjauksen ja valvonnan vastuiden jakautuminen opetuksen järjestäjän, koulutuksen järjestäjän ja asuinkunnan välillä. On hyvä, että ohjausvastuut, ns. "saattaen vaihtaan" -periaate, on määriteltä laissa selkeästi. On tärkeää, että vastuu oppivelvollisen ohjauksesta on koko ajan jollakin laissa määritellyllä taholla, jotta oppivelvollinen ei pääse putoamaan koulutusjärjestelmän ulkopuolelle. Viimesijainen ohjaus- ja valvontavastuu olisi oppivelvollisen asuinkunnalla. Esityksessä kuitenkin todetaan, että yksittäisen asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuulle jäävien oppivelvollisten määrän ei odoteta olevan kovin merkittävä. Helsingin kohdalla tämä määrä on kuitenkin huomattavan suuri verrattuna pienempiin kuntiin. Lisäksi on huomattava, että opiskelija, jolle on osoitettu oppivelvollisuuspaikka, tulee tarvitsemaan tavanomaista enemmän tukea ja ohjausta.



9.11.2020

Helsinki pitää tarpeellisena opinto-ohjauksen lisäämistä sekä perusopetukseen että toiselle asteelle. Siirtymävaiheen ohjauksessa on tärkeää kehittää moniammatillista ja -alaista yhteistyötä sekä oppilaitoksen sisällä että eri koulutuksen järjestäjien välillä. Keskeyttämisriskissä olevia opiskelijoita on tavoiteltava aktiivisesti ja ehkäistävä keskeyttämisistä muun muassa yksilöllisen pedagogiikan keinoin. Onkin tärkeää, että opetuksen ja koulutuksen järjestäjille taataan resurssit myös opinto-ohjauksen laadun kehittämiseen sekä opetushenkilöstön ohjausosamaisen vahvistamiseen.

Esitys opiskelupaikan osoittamisesta on pääosin kannatettava. On hyvä, että säädetään, että valtakunnallisessa yhteishaussa oppivelvollinen tulee valituksi tai osoitetaan TUVA-koulutukseen, jos hän ei tule valituksi tutkintokoulutukseen. Muutoksena 15 §:ään asuinkunnalle tulisi kuitenkin säätää oikeus osoittaa opiskelupaikka myös asuinkunnan järjestämään tutkintoon johtavaan koulutukseen silloin, kun oppivelvollinen täyttää tutkintokoulutuksen edellytykset.

Helsinki pitää kannatettavana oppivelvollisuuslain 15 §:n kirjausta siitä, että kaikille soveltuvaa koulutusta järjestäville säädetään velvollisuus ottaa vastaan kunnan osoittama oppivelvollinen. Kuitenkin opiskelupaikan osoittamisessa on huomioitava myös oppivelvollisen erityisen tuen ja vaativan erityisen tuen tarve. Vaativaa erityistä tukea voi saada vain sen järjestämiseen oikeutetuissa ammatillisissa oppilaitoksissa. Jos opiskelijalla arvioidaan olevan vaativan erityisen tuen tarve, hänelle tulisi osoittaa opiskelupaikka TELMA- tai TUVA-koulutuksessa sellaisessa oppilaitoksessa, jossa on mahdollisuus saada vaativaa erityistä tukea. Käytännössä kunta osoittaisi opiskelijoita ammatillisiin erityisoppilaitoksiin sekä niille koulutuksen järjestäjille, joilla on rajattu vaativan erityisen järjestämislupa. Esityksestä ei selviä, miten toimitaan tilanteissa, joissa vaativaa erityistä tukea tarjoavien koulutuksen järjestäjien opiskelijapaikat ovat täynnä. Vaikeasti vammaisella tai muutoin vaativaa erityistä tukea tarvitsevalle nuorella on oltava yhdenvertaiset mahdollisuudet perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen. Ongelma opiskelupaikkojen riittävydessä on olemassa jo nykyhetkellä, ja olisi tärkeää, että uudistuksessa esitettäisiin ratkaisu, jottei tilanne muutu entistä vaikeammaksi vaativaa erityistä tukea tarvitseville.

Ammatillisesta koulutuksesta valmistuneen henkilön oikeus saada ohjausta tutkinnon suorittamisen jälkeen on kannatettava. Ehdotettu oikeus vastaisi lukiolain 25 §:n 4 momentissa säädettyä vastaavaa oikeutta jälkiohjaukseen. Samanlainen oikeus jatko-ohjaukseen asettaa ammatillisesta koulutuksesta valmistuneet yhdenvertaiseen asemaan lukiosta valmistuneiden kanssa ja tukee koulutuspolkujen toteutumista ammatillisesta koulutuksesta korkeakouluihin. Lisäksi on hyvä, että esityksessä jälkiohjaus on rajattu pelkästään jatko-opintoihin hakeutumi-



9.11.2020

seen ja näin jälkiohjaus on erotettu TE-hallinnon alle kuuluvasta suoraan työllistymiseen liittyvästä ohjauksesta. Esityksessä kuitenkin todetaan, että ohjausvelvoite kestäisi tutkinnon suorittamisvuotta seuraavan vuoden loppuun. On huomioitava, että ammatillisesta koulutuksesta valmistutaan pitkin vuotta, jolloin esimerkiksi tammikuussa ja joulukuussa valmistuneet ovat tässä eriarvoisessa asemassa.

Koulutuksen toteuttaminen ja oppivelvollisuuden suorittaminen

Perusopetuksen jälkeen oppivelvollisuutta suoritettaisiin lukiokoulutuksessa, ammatillisessa koulutuksessa tai perusopetuksen jälkeisissä erilaisissa nivelvaiheen koulutuksissa. Oppivelvollisuus päättyisi viimeistään silloin, kun oppivelvollinen täyttää 18 vuotta. Tämä tarkoittaa, että oppivelvollisella on edelleen mahdollisuus keskeyttää opinnot saamatta tutkintoa valmiiksi. Jo nykyisellään toisen asteen koulutuksen haaste on keskeyttäminen ennen tutkinnon suorittamista. On huomattava, että oppivelvollisuus ei sinänsä tuo lisää tukea niille heikommassa asemassa oleville nuorille, joiden elämäntilanne on vaikea ja oppimisen valmiudet ovat heikot toisen asteen opintojen onnistumisen näkökulmasta.

Esityksessä ehdotetaan myös oppilas- ja opiskeluhuoltolain mukaisten palveluiden laajentamista kansanopistojen oppivelvollisille suunnatun koulutuksen opiskelijoille. Lisäksi palveluita ehdotetaan laajennettavaksi oppivelvollisille, jotka suorittavat oppivelvollisuuttaan aikuisille tarkoitettussa lukiokoulutuksessa tai ammattitutkintokoulutuksessa. On kannatettavaa, että kaikki oppivelvollisuuttaan suorittavat opiskelijat ovat oppilas- ja opiskelijahuoltolain piirissä. Oppilas- ja opiskelijahuoltopalveluja tulee vahvistaa kaikilla kouluasteilla.

Esityksen mukaan koulutuksen järjestäjän tulee yhdessä oppivelvollisen ja tämän huoltajan tai muun laillisen edustajan kanssa laatia suunnitelma oppivelvollisuuden suorittamisesta määräaikaisen erottamisen tai opiskeluoikeuden pidättämisen aikana. Koulutuksen järjestäjältä puuttuvat keinot veloitteen täyttämiseen, mikäli oppivelvollinen ja/tai tämän huoltaja kieltäytyvät tai eivät ole kykeneviä osallistumaan suunnitelman laadintaan. On epäselvää, täyttyykö esimerkiksi tällaisessa tilanteessa oppivelvollisuuslain 20 §:n perusteet tuomita oppivelvollisen huoltaja oppivelvollisen valvonnan laiminlyönnistä sakkoon.

Päätös oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä tehdään hakemuksesta. Pienessä osassa kohderyhmän oppijoita haasteena on saada hakemukset päätöksen tekemiseksi. Näin on esimerkiksi tilanteissa, jossa perusopetukseen valmistavan opetuksen oppilas viedään takaisin kotimaahansa. Koulutuksen järjestäjälle ja asuinkunnalle tulisi säätää lain 7 §:ään mahdollisuus päättää keskeyttämisestä tilanteissa, joissa oppivelvollisen tai huoltajan tavoittamiseen on pysyvä este.



9.11.2020

Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus

Uudeksi tutkintokoulutukseen valmentavaksi koulutukseksi yhdistettäisiin nykyiset perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen väliin sijoittuvat nivelvaiheen koulutukset: perusopetuksen lisäopetus, lukiokoulutukseen valmistava koulutus ja ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus. Uuden valmentavan koulutuksen tavoitteena olisi antaa valmiuksia sekä lukiokoulutukseen että ammatilliseen koulutukseen siirtymiseen, eikä opiskelijan tarvitsisi vielä valmentavan koulutuksen aloittaessaan tietää, kumpaan hän aikoo hakeutua.

Helsinki kannattaa sitä, että siirtymävaiheen koulutuksia yhtenäistetään siten, että ne muodostavat opiskelijan kannalta selkeän koulutuskokonaisuuden ja että opiskelija voi suorittaa erilaisia sisältöjä tarpeidensa mukaan. Tällöin oppivelvollisen on mahdollista tutustua laajemmin eri vaihtoehtoihin ennen tutkintoon johtavan koulutuksen valintaa. On myös kannatettavaa, että jatkossa lukiokoulutukseen valmentavia sisältöjä voidaan tarjota kaikille valmentavaa koulutusta tarvitseville, ei vain vieraskielisille, kuten tällä hetkellä on tilanne. Toisaalta Helsinki pitää tärkeänä, että vieraskieliset opiskelijat otetaan jatkossakin huomioon erityisenä kohderyhmänä, sillä vieraskielisten osuuden Helsingissä ennakoidaan kasvavan ja vieraskielisten oppivelvollisten hakeutumista lukiokoulutukseen halutaan edistää. Koulutuksen kaikkien eri kohderyhmien huomioon ottaminen on tärkeää koulutuksen rakenteen ja sisällön suunnittelussa.

Esityksen mukaan tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen järjestämislupa voidaan myöntää hakemuksesta lukiolaissa tarkoitetulle lukiokoulutuksen järjestäjälle, ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitetulle ammatillisen koulutuksen järjestäjälle taikka rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle, jolle on myönnetty perusopetuslain 7 §:ssä tarkoitettu perusopetuksen järjestämislupa. Helsinki pitää tärkeänä, että kuntaa kuullaan järjestämislupia myönnettäessä.

Esityksessä todetaan, että TUVA-koulutuksessa sovellettaisiin rinnakkain perusopetuslain, lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annettuja säädöksiä. Tämä asettaisi eri koulutusmuodoissa opiskelevat oppivelvolliset eriarvoiseen asemaan, ja tällöin saman kunnan tai koulutuksen järjestäjän koulutuksissa sovellettaisiin eri lakeja. Esimerkiksi erityisestä tuesta säädettäessä on ongelmallista, että opiskelija saa erityisen tuen perusteella erityisiä apuvälineitä ja avustajapalveluita eri lainsäädännön nojalla riippuen siitä, onko hän perusopetuksen, ammatillisen koulutuksen tai lukiokoulutuksen järjestäjän opiskelijana. TUVA-koulutuksen lainsäädäntöä ja säädöspäätöstä tulee edelleen kehittää siten, että uusi koulutusmuoto muodostaa selkeän lainsäädännöllisen



9.11.2020

ja johdonmukaisen kokonaisuuden. Myös TUVA-koulutuksen opettajien kelpoisuudesta tulee antaa oma asetus.

Esityksessä todetaan, että tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen laajuus on 38 viikkoa ja opiskelijalla on oikeus saada opetusta ja ohjausta eri oppimisympäristöissä keskimäärin 29 tuntia opiskeluvuorokauden kohti. Helsinki ehdottaa, että tuntimäärä poistetaan esityksestä. TUVA-koulutuksen tunti- ja viikkoperusteinen määrittely ei toteuta jatkuvan oppimisen periaatetta eikä osaamisperusteisuutta. Paluu läpäisy- ja aikaperiaatteeseen ohjaa väärällä tavalla etenemisen seurantaan tunteihin ja viikkoihin, kun olennaista on kuitenkin panostaa koulutuksen toteutuksissa yksilöllisyyttä, joustavuutta ja osaamista edistävien ratkaisuihin. Lisäksi myös rahoituksen tulee kannustaa opiskelijalähtöisyyteen ja osaamisperusteisuuden toteuttamiseen eikä opetusviikkojen laskentaan.

Lausunnon keskeinen sisältö

Koronakriisi tulee näkymään kuntien taloudessa useiden vuosien ajan ja aiheuttamaan mittavia ja pitkäaikaisia tulomenetyksiä ja menolisäyksiä. Oppivelvollisuuden laajentamisesta aiheutuvat kustannukset on korvattava kunnille täysimääräisesti. Esitykseen sisältyvät kustannusarviot ovat Helsingin käsityksen mukaan liian alhaisia etenkin oppimateriaalien ja -välineiden sekä ohjauksen osalta. Hallinnollisista velvoitteista kunnille ja muille koulutuksen järjestäjille syntyviä kustannuksia ei ole kattavasti huomioitu, vaan toimijoiden odotetaan pyrkivän hyödyntämään kaikkia eri kustannusten vähentämiskeinoja tarkoituksenmukaisella tavalla. Jos uudistukseen ei osoiteta riittävää rahoitusta, sitä ei pidä toteuttaa nykyisessä tilanteessa, jossa taloudelliset ja sosiaaliset haasteet ovat kunnissa kasvamassa. Kaikkien hallitusohjelmaan kirjattujen uusien, pysyvien ja määräaikaisten, julkisen sektorin menolisäysten ajoitus ja mitoitus on arvioitava tarkoin.

Helsingissä järjestetään noin 13 prosenttia koko Suomen toisen asteen koulutuksesta, joten uudistuksen vaikutukset kohdistuvat suhteellisesti voimakkaimmin juuri Helsinkiin. Esitetty aikataulu ei anna riittävästi aikaa valmistautua lain velvoitteiden toteuttamiseen, varmistaa sen vaatima rahoitus sekä huolehtia kevään 2020 poikkeustilanteen jälkihoitosta. Lain voimaantulo ehdotetussa aikataulussa on ongelmallista etenkin valvontaan ja ohjaukseen liittyvien tietojärjestelmien kehittämisen, oppimateriaali- ja välinehankintojen sekä syksyllä 9. vuosiluokan aloittavien oppivelvollisten osalta, joita lain määrittelemä hakeutumisvelvollisuus koskisi jo ennen lain voimaantuloa.

Esityksessä on useita kannatettavia rakenteellisia uudistuksia. Näitä ovat esimerkiksi hakeutumisvelvollisuus, "saattaen vaihtaan" -



9.11.2020

periaate sekä tehostettu opinto-ohjaus perusopetuksessa ja toisella asteella. Samoin kannatettava on uusi, yhtenäisempi nivelvaiheen koulutus ja tavoite sen rahoituksen yhtenäistämisestä. Rahoitusjärjestelmiä tulisi kuitenkin uudistaa esitettyä laajemmin. Eri koulutusmuotojen rahoitusjärjestelmät tulisi yhtenäistää perusteiltaan ja perusrahoituksen osuutta tulisi nostaa ammatillisessa koulutuksessa 80 prosenttiin. Eri-laiset rahoitusperusteet oppivelvollisuuden toteuttamisessa eivät ole tarkoituksenmukaiset, sillä rahoitusjärjestelmän tulisi tukea oppivelvollisuuden suorittamista kaikissa koulutusmuodoissa. Lisäksi rahoitusperusteissa tulisi huomioida porrastuksina erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat sekä vieraskieliset opiskelijat.

Esityksen mukaan oppivelvollisuus päättyisi, kun oppivelvollinen täyttää 18 vuotta. Tämä tarkoittaa, että oppivelvollisella on edelleen mahdollisuus keskeyttää opinnot saamatta tutkintoa valmiiksi. Jo nykyisellään toisen asteen koulutuksen haaste on keskeyttäminen ennen tutkinnon suorittamista. On huomattava, että oppivelvollisuus ei itsessään tuo lisää tukea niille nuorille, joiden elämäntilanne on vaikea ja opiskeluvalmiudet ovat heikot toisen asteen opintojen suorittamiseen. Esityksen mukaiset rakenteelliset uudistukset voitaisiin toteuttaa myös ilman oppivelvollisuuden laajentamista.

Asuinkunnan tehtäväksi esitetty oppivelvollisuuden valvonta edellyttää valtakunnallista tietojärjestelmää (ns. oppivelvollisuusrekisteriä), johon opetuksen ja koulutuksen järjestäjät tallentavat tiedon oppivelvollisen tilanteesta ja jonka kautta tehdään ilmoitus kunnalle, mikäli oppivelvollisuuden suorittaminen keskeytyy. Helsingissä opetuksen ja koulutuksen toimijakenttä eroaa merkittävästi muusta maasta. Kaupungin omien oppilaitosten lisäksi yksityisiä ja valtion oppilaitoksia on kymmeniä. Valtakunnallinen oppivelvollisuusrekisteri on välttämätön edellytys takamaan ajantasaisen tiedon ja varmistamaan toiminnan uuden lainsäädännön velvoitteiden mukaan. On kannatettavaa kehittää jo olemassa olevia järjestelmäratkaisuja. Yhteisen järjestelmän tulisi olla käytettävissä lain tullessa voimaan, jotta kuntien tai koulutuksen järjestäjien väliaikaisilta erillISRatkaisuilta vältytään.

Helsingin kaupungin näkökulmasta haastavaa on se, että jo nykyisin kaupungin järjestämään lukio- ja ammatilliseen koulutukseen hakeutuu runsaasti opiskelijoita muista kunnista samaan aikaan, kun Helsingissä nuorten ikäluokat kasvavat. Koulumatkojen maksuttomuus voi entisestään lisätä Helsingin houkuttavuutta, ja koulutuspaikkojen kasvava kysyntä saattaa heikentää helsinkiläisten nuorten mahdollisuuksia päästä kotikaupungissa järjestettävään toisen asteen koulutukseen.

Lisätiedot

Anssi Ahlberg, erityissuunnittelija, puhelin: 310 22241
anssi.ahlberg(a)hel.fi

Postiosoite
PL 51300
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
kasvatusjakoulutus@hel.fi

Käyntiosoite
Töysänkatu 2 D
Helsinki 51
www.hel.fi/kasvatusjakoulutus

Puhelin
+358 9 310 8600
Faksi

Y-tunnus
0201256-6

Tilinro
FI2922661800003009
Alv.nro
FI02012566



9.11.2020


Liisa Pohjolainen
kasvatuksen ja koulutuksen
toimialajohtaja

Liitteet

1 Arvio Helsingin kaupungin vuosittaisista lisäkustannuksista

Arvio Helsingin kaupungin vuosittaisista lisäkustannuksista

	Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala			Hallituksen esitys			Erotus
	Lukiot	Ammatillinen koulutus	Yhteensä vuodessa	Lukiot	Ammatillinen koulutus	Yhteensä	
Opiskelijamäärä, oppivelvolliset (ei ole huomioitu Helsingin mahdollista vetovoiman kasvua)	10 550	6 804	17 354				
	Lukiot	Ammatillinen koulutus	Yhteensä vuodessa	Lukiot	Ammatillinen koulutus	Yhteensä	Yhteensä
Yhteensä, euroa	8 081 290	3 941 809	12 023 099	6 298 811	2 284 288	8 583 099	3 440 000
Henkilöstö	523 867	891 360	1 415 227	168 622	428 652	597 274	817 953
Opetus ja ohjaus	413 867	756 360	1 170 227	168 622	428 652	597 274	572 953
Hankintapalvelut	25 000	25 000	50 000	0	0	0	50 000
ICT-palvelut (huolto- ja ylläpitohenkilöstön lisäksi)	10 000	10 000	20 000	0	0	0	20 000
Varastointi, jakelu, huolto	25 000	50 000	75 000	0	0	0	75 000
Hallintopalvelut	50 000	50 000	100 000	0	0	0	100 000
Opiskelumateriaalit, tarvikkeet ja välineet	5 689 967	1 716 876	7 406 843	4 659 583	907 200	5 566 783	1 840 060
Hankintakustannukset	5 665 350	1 614 816	7 280 166	4 659 583	907 200	5 566 783	1 713 383
Muut kulut (mm. huolto, puhdistus yms.)	24 617	102 060	126 677	0	0	0	126 677
Tietokoneet	1 755 456	1 132 144	2 887 600	1 470 606	948 436	2 419 042	468 558
Hankinta	1 515 683	977 508	2 493 191	1 230 833	793 800	2 024 633	468 558
Huolto ja ylläpito	239 773	154 636	394 409	239 773	154 636	394 409	0
Tilat	112 000	201 429	313 429	0	0	0	313 429
Muut hallituksen erittelemättömät erät	0	0	0	0	0	0	0
Kustannukset / opiskelija / vuosi, euroa	766	579	1 345	597	336	933	413

Laskelmaan ei ole sisällytetty opintokäyntien tai -retkien arvioituja kustannuksia hallituksen esitykseen tulleiden muutosten johdosta: "Vapaaehtoisten opintoretkien maksuttomuutta oppivelvollisille kritisoitiin laajasti ja sen koettiin kaventavan koulutuksen järjestämisen monimuotoisuutta ja kansainvälisyystoimintaa ... Lisäksi lausuntopalautteen perusteella arvioitiin uudelleen vapaaehtoisten opintoretkien ja muun vastaavan opintoja täydentävän toiminnan maksullisuuden perustussäällisiä reunaehtoja ja tämän arvioinnin perusteella päätettiin muuttaa esitystä siten, että myös oppivelvollisilta voitaisiin periä maksuja opintoja täydentävistä vapaaehtoisista opintoretkistä ja muusta vastaavasta toiminnasta. Tämän muutoksen kustannuksia alentava vaikutus oli noin kaksi miljoonaa euroa." (Hallituksen esitys s. 145)

